

Székelykapuk varázsában

Abkarovits Endre beszélgetése Kovács Piroskával

Mielőtt beszélgetésünk egyik fő témájára, a székelykapukra rátérnénk, érdekelne hogyan alakult életútja, hogyan lett falusi tanítóból néprajzkutató, tudományos igényű könyvek és CD-ROM-ok szerzője. Úgy tudom, máréfalvi születésű.

Igen, 1602 óta ismeretes a Lukács család genealógiája Máréfalván. Lánynevem Lukács Piroska, férjem, Kovács Mihály után kaptam a Kovács Piroska nevet. (Nálunk a férj családnevének felvétele és hozzá a keresztnév megtartása tudtommal, jóval gyakoribb, mint Magyarországon.) Szüleim falusi gazdálkodók voltak. Űkapám, dédnagyapám, nagyapám a falu első gazdái közé tartoztak, ami ilyen hegyek közé szorított településen nem jelentett nagybirtokot, erdővel együtt úgy 200 holddal rendelkeztek. A kor szokása szerint a falvak első gazdái vigyáztak arra, hogy ne aprózódjék szét a gazdaság, a föld, így tarthatták meg elsőbbségüket, folytonosságukat a faluban. Az ilyen gazdaságokban általában a fiúk közül egy, esetleg kettő örökölte a földet. Ha több fiú is volt, azokat taníttatták, papnak adták, a lányokat pedig illendő módon kiházasították a környező falvakba hasonlóan jó gazdákhöz. Mindez jellemző volt a mi családjunkra is. A székelyföldi katolikus falvakban gyakori volt a 6-8-10 gyermekes család, a gyerekek jó része kénytelen volt elvándorolni a városok felé, szakmát tanulni. Sokan idegen tájakon telepedtek meg. Sokáig nem is értettem, hogy nekünk miért nincsenek rokonaink távoli vidékeken, Bécsben, Budapesten, mint sok erdélyinek. Talán örökletes számomra a szülőföldhöz való ragaszkodás. Értelmiségiként itthon vállaltam szolgálatot.

A 20. század elején élő nagyszüleimnek hét gyermeke közül többen is végeztek 2-3 év gimnáziumot, ami akkor elég volt ahhoz, hogy mint gazdálkodók egyházi és világi vezetőkké váljanak a faluban. A Trianon utáni változás, Erdély visszacsatolása Magyarországhoz felcsillantotta a jobb, szabadabb élet reményét az itt élőkben. A székely falvakból tömegesen indultak a városi középiskolák felé a falusi gyermekek. Ez természetes volt számomra is, hiszen amint említettem, családjunkban hagyománya volt a továbbtanulásnak.

Milyen életkort jelentett akkor a gimnázium? Piroskát mi vitte az értelmiségi pálya felé?

1943-ban négy elemi után, 12 éves koromban mentem gimnáziumba. A középiskola 4 év alsó és 4 év felső gimnáziumból állt. Ezt az érettségi vizsga zárta. Számomra a nyolc év második része már tulajdonképpen a tanítóképző volt. Székelyudvarhelyen szereztem tanítói oklevelet. A kommunista osztályharc világában, kulákszarmazásom miatt, gondolni sem lehetett arra, hogy tovább tanuljak. A tanárképző főiskolát csak később végeztem el Marosvásárhelyen, magyar-román szakon. Pályám során mindvégig magyar nyelvet és irodalmat tanítottam.

A férje szintén pedagógus, de gondolom, őt már Máréfalváról ismerte

Igen, ismertem, bár ő nagyobb diák volt, ahhoz a generációhoz tartozott, aki a „magyar világnak” nevezett időszakban már középiskolás volt Székelyudvarhelyen és Nagykárolyban. Az akkori diákélet nem jelentett napi bejárást, ingázást, az iskolai szabályzat, az utazási lehetőségek sem engedték meg, hiába laktunk mindössze 8 kilométerre a várostól. Bentlakásos, internátusi rendszer működött, ami azzal járt, hogy például az első félévben csak a falu búcsújára (nov.5.) jöhettünk haza egy fél napra, majd legközelebb karácsonykor. A vakációk idején egy nagyon jó diákközösség formálódott itthon a faluban. Barátságunk ekkor kezdődött. 1951-ben Szentegyházára helyeztek leendő férjemmel együtt, s 1952-ben

házasodtunk össze. 10 évig tanítottunk ott. Nagyon nehéz időszak volt, részint a háború utáni gazdasági helyzet miatt, részint azért, mert a kommunista hatalom gazdasági prérrel sújtotta a jobb gazdákat, a kulákokat. Kevés fizetésünkből nekünk kellett támogatni a szüleimet, hogy eleget tudjanak tenni a beszolgáltatásoknak. Nehézségeinket fokozta, hogy sógoromat, aki Csíkszeredában tanított, az 1956-os eseményekért egy koncepciós perben nyolc év börtönre ítélték, amiből 5 évet le is töltött. Emiatt politikailag megbízhatatlan elemekké váltunk. Arra kényszerültünk, hogy elhagyjuk Szentegyházát. Ekkor jöttünk haza Méréfalvára. Én örököltem ezt a telket, ahol most lakunk. Apósom ács volt, segített házunk felépítésében. Előbb a szomszédos Fenyéden kaptunk állást, ott is laktunk, amíg a házunk épült, majd amikor enyhült a politikai helyzet, férjem Székelyudvarhelyre került tanfelügyelőnek, én pedig a méréfalvi iskolába jöttem. Mindkettőnk számára lehetőség nyílt, hogy felkészültségünket és munkaszeretetünket bizonyítsuk. Férjem bejárt Székelyudvarhelyre, egy általános iskola igazgatója volt, engem pedig megbíztak a méréfalvi iskola vezetésével. Bár azt szokták mondani, senki sem lehet próféta saját hazájában, nekem szerencsém volt. A hetvenes évek nacionalista Ceausescu-rendszerében is sikerült a járható utat megtalálnom, különösebb konfliktusom nem volt sem a szülőkkel, sem a politikai hatóságokkal. A legkényesebb problémát az jelentette, hogy ebben a katolikus faluban a szülők templomba és hittanra járaták gyermekeiket, s nekem hivatalból ezt akadályoznom kellett volna.

Olvastam épp az Ön egyik könyvecskéjében, hogy férje már a szejkefürdői Orbán Balázs sírja előtti székelykapuk állításából is aktív részt vállalt a hetvenes évektől.

Igen, ő akkor városi tanfelügyelő volt. Értelmiségi indíttatásból született a szejkefürdői kapuállítás. A szellemi elit álmodta meg, nekünk is részünk volt benne. És ez nem is volt veszélytelen abban az időben. A munka szervezésével a férjemet, Kovács Mihályt bízta meg a város vezetősége. Legelsőnek a síremlék elé Orbán Balázs 1888-ban készült kapuját állították fel 1973-ban. Addig lebontva hevert az Udvarhelyi Múzeum udvarán. A kapuállítás folyamata kisebb-nagyobb szünetekkel tovább tartott egészen mostanig. Összesen immár 15 kaput számlál a Szabadtéri Múzeum. Méréfalváról is vittünk egy 1865-ben készült kaput. Eredetileg a „Kapuk útjának” neveztük a kapusort, tisztelgést jelentett „a legnagyobb székely” emléke előtt. Az itt látható tárgyi együttes népművészeti, népi építészeti értéket képvisel. Udvarhely vidékéről begyűjtött 100-200 éves székely kapukat láthat az idelátogató. Új helyzetükben, eredeti funkciójuktól megfosztva ugyan, erkölcsi-szellemi üzenethordozó szerepet kaptak: nemzeti önazonosságunk, szülőföldhöz való ragaszkodásunk jelképévé váltak.

Piroskával kapcsolatban azt olvastam, hogy a székelykapukkal való foglalkozáshoz az adta meg a lökést, hogy egy ízben tanúja volt annak, amint egy régi székelykaput lebontottak, s gyakorlatilag megsemmisítésre ítélték.

Igen, így történt. Korábban természetes környezetként éltem meg szülőfalumat a székelykapuival együtt, nem tudatosult bennem még középiskolás koromban sem, hogy kapui sajátos értéket képviselnek. A '70-es évek elején az iskola szomszédságában lebontottak egy 1898-ban készült kaput. Helyébe vaskaput állítottak. Ennek az eseménynek kapcsán fogalmazódott meg bennem: ha ezek az ősi székelykapuk csak így eltűnnek, mekkora veszteség éri népi kultúránkat! Ekkor kezdtem el rajzolni a székelykapukat. Akkor a kapuk megmentéséért nem sokat tudtam tenni, mintakincsük megörökítése volt a fő célom. A lebontott kapuelemeket elkértem a tulajdonostól, bevittem az iskolába, falra rögzítettük a kapuzábékat, kiskapu bejáratot alakítottunk ki. Hangulatot teremtettünk. Talán ezzel kezdődött a kapumentő munkám.

Akartam is említeni, hogy nyomtatásban megjelent rajzai azt mutatják, hogy vagy különleges rajzkészséggel rendelkezik, vagy részesült is esetleg ilyen irányú képzésben?

A tanítónak tudni kell rajzolni, énekelni. Volt egy kis rajzkészségem, ez segített. Már a képzőben is rám bízta a szemléltető képek készítését. Két nyáron rajzoltam a kapuk mintázatát. A kapuk előtt állva rajzoltam, az emberek kérdezték, hogy mi célból teszem. Azt hitték, hogy a felettesek követelik, mert a tanítóknak sokféle szokatlan feladatot adtak a hatóságok abban az időben. 1970 és 2000 között 16 kapu került lebontásra a faluban. Ezek mintázatát a rajzaim örökítették meg.

A művelődési ház falán látható kapuelemeknek mi a története?

A falu új művelődési házat épített. A '70-es évek elején használatba is vette az impozáns épületet, de a külső munkálatokra csak később került sor. Szabvány tervek szerint épültek ebben az időben a falusi kultúrházak. A homlokzatán nagy üres térség fehérlett. Városi művészekkel, építészekkel sajátos díszítést terveztünk. Lebontott kapuelemekből összeállított kompozíció került a ház homlokzatára. Üzenete egyértelmű volt: Mentsük értékeinket! A hagyományokhoz való ragaszkodás abban az időben egyfajta ellenállást képviselt a rezsimmel szemben. Az iskolában őrzött darabok ide kerültek. Eleinte értetlenül fogadták az emberek. Az egyik falusi ember meg is jegyezte: „*Ki bolond látott falra kaput?*” Nem ítélem el a megjegyzést, hiszen a falura jellemző a hagyományőrzés. „*Ezt így szoktuk, ezt így csináljuk!*”- tartja a falusi közvélemény. Minden eltérőt gyanakvással fogad. Néhány év elteltével azonban elfogadták, azt hiszem, meg is értették az üzenetét. 1989 előtt, amikor az épület festése miatt leszedték, s a visszarakása elhúzódott, gyanakodva, aggodalmaskodva kérdezték: „*Úgy-e, leszedették a kommunisták, nem engedik a székelykaput?*” 1976 óta ez az alkotás itt e helyről üzeni a világnak, hogy a székely ember ragaszkodik hagyományaihoz. Úgy szoktam mondani, hogy *a kapuállító falu névjegye* ez a sajátos díszítés.

Arra volt-e példa, hogy a falu régi tárgyait iskolásokkal gyűjtették volna?

1969-ben a Napsugár c. országos gyermeklap politikamentes mozgalmat indított általános iskolások részére *Kincskeresők* címmel. Országos szintű pályázatokat hirdetett szellemi és tárgyi néprajzi értékek gyűjtésére. A kötelező politikum körülményei közepette a leleményes pedagógusok megtalálták a magyarságtudat ápolásának szűk ösvényét. Ekkor az iskola igazgatója, magyar tanára voltam. Iskolánk tanszemélyzete lelkesen és sikerrel kapcsolódott be a különböző pályázatokba. A tanulók szorgalmasan gyűjtötték a népi élet eszközeit. A gondolatot a szülők is átvették, szívesen ajándékozták tárgyaikat egy leendő múzeum számára. Viszonylag gazdag anyag gyűlt össze a spontán gyűjtés időszakában.

A gyűjtött anyagot kiállítottuk az iskolában. A kapuelemekkel együtt, amiről már korábban beszéltem, újszerű hangulatot teremtettek. Eleinte kartársaim is furcsállották, de ilyen apró lépésekkel sikerült fokozatosan ráébreszteniünk önmagunkat, gyermekeinket népi kultúránk értékeire. A gyerekeket csak úgy tudtam motiválni, hogy magyarból jó jegyeket adtam a gyűjtött tárgyakért. Később, az iskolából hely szűke miatt eltanácsolták az összegyűjtött tárgyakat, a kultúrházban rendeztem be egy szobát, de amikor az épület tetejét lebontották átalakítás miatt, haza kellett hoznom őket a garázsunkba. 2000-ben, lelkes támogatók anyagi segítségével megvásároltunk egy falusi portát tájháznak, így visszakerültek ezek a tárgyak abba a miliőbe, ahonnan valamikor a gyerekek kiemelték őket. A tájház berendezésével a spontán gyűjtőmunkából céltudatos gyűjtés lett a hiányzó tárgyak pótlására. 2004-ben nyitottuk meg a látogatók számára. A megnyitón arra kértem az addigra már 40-50 éves

egykori tanulókat, hogy ellenőrizzék, megvannak-e azok a tárgyak, amiket egykor gyűjtöttek, aki nem találja, jöjjön hozzám, kérje számon, biztosan raktáron van. Tisztességgel el akartam számolni, hogy semmi sem tűnt el, minden megvan! Ez egy folyamatnak a méltó lezárása volt. Boldog voltam. 30 éves munkám eredményét láttam kiteljesedni.

A tájházban tudomásom szerint állandó és időszakos kiállítások láthatók.

Igen. A hagyományos paraszti házban általában három helység található. Az *első ház* (szoba) volt a *tiszta ház*, itt tartották a féltve őrzött dolgaikat, a család csak jeles napokon, ünnepeken használta, mint leánykérés, haláleset, házszentelés stb. Itt állandó kiállítás látható a hagyományos paraszti bútorokkal és berendezési tárgyakkal. A másik helyiség a *füstös konyha* a sütőkemencével, szintén állandó kiállítás. De ezt a lakásbelsőt talán nem is nevezném kiállításnak, a lakhatóság jellemzi, ahol akár elő is léphet a háziasszony annyira természetes a környezet. A *hátsó ház*, amelyik a tulajdonképpeni *lakóház* volt, s a család mindennapi élete itt zajlott, időszakos kiállítások helyszínévé vált, itt szeretném bemutatni gazdag gyűjteményünket. Az első tematikus kiállításon a *kender feldolgozásának* eszközeit és munkálatait, valamint kenderből készült háztartási és ruházati textíliákat mutattunk be. Nagy sikere volt, különösen a fiatalok körében. Ki lehetett próbálni az eszközöket. 2008-ban új kiállítás került a régi helyébe: *Nagyapáink, nagyanyáink mindennapi ruházata* a témája. Archív családi fotók és eredeti, korabeli ruházati darabok láthatók. A legrégebbi fotónk 1865-ből való.

Mivel a gyűjtemény tárgyainak jó része fából van, ki vannak téve a szű támadásának. Ezért most júniusban két hetet azzal töltöttünk, hogy minden fatárgyat megtisztítottunk, vagy hét köbméternyi anyagot összeraktunk, fóliáztuk és egy csíkszeredai cég speciális gázzal kezelte 72 órán át szű ellen. Utána katalogizáltam a tárgyakat, majd a tájház padlásán erre a célra készített zárt polcrendszerben raktároztuk. Magángyűjteményemmé is tehettem volna az anyagot, de én még a lakásomba se hoztam be semmit belőle. Az a tervem, hogy a katalogizálás befejeztével, az egész gyűjteményt hivatalosan is átadom a *KÖLIK Hagyományőrző Művelődési Egyesületnek* megőrzésre és további gondozásra. (*Ezen a ponton Piroska hatalmas méretű katalógusokat vesz elő.*) Az elmondottak alapján azt hiszem, egyértelművé vált, hogy ennek a falusi Tájháznak alapítója, gondnoka vagyok. Intézményi besorolást még nem nyert, következésképpen nincs saját költségvetése, nincs fizetett alkalmazottja. Nyugdíjas státusom megengedi az önkéntes szolgálatot. A Helyi Önkormányzat anyagi gondjaimban támogat, a rendezvényeket pályázati pénzekből fedezzük.

A tájházban tudtommal nyári táborok is vannak. Van ezeknek valami állandó tematikája, mint például a fafaragás?

Igen, most 2009. augusztus elején tartjuk a hagyományos *Kaláka* táborunkat, immár hetedik alkalommal. Kezdetben kapufaragó tábor volt, most bútorfestést is oktatunk. Az alkotó munkát ének és tánctanulás, közös játék egészíti ki. Egyre népesebb a táborunk. A falusi gazdaság környezete sajátos hangulatot kölcsönöz az itt folyó tevékenységeknek. Hisszük azt, hogy a tábori munkában résztvevő gyermekeket megérinti a népművészet gyönyöre. Rájuk vár a feladat, hogy tovább örökítsék értékeinket.

Mikor jött be a könyvírás az életébe? Már csak nyugdíjas korában?

Elsőnek, 1996-ban megírtam a máréfalvi iskola történetét *A máréfalvi iskola 210 éve (1786-1996)* címmel. Ekkor már tényleg nyugdíjas voltam. Tanügyi körökben szorgalmazták, hogy az iskoláknak nevet kell adni. A névadó ünnepélyre illett megjelentetni az iskola történetét.

Felvállaltam a munkát. Összesen három hónapom volt a könyv megírására, szerencsére már korábban kutattam az egyházi irattárat, búvárkodtam az udvarhelyi dokumentációs könyvtárban, így megbirkózhattam a vállalt feladattal. Mai napig is ezt a könyvet forgatják legtöbbször a faluban, benne van az évfolyamok névsora, ami a korosztály találkozók egyik alapidokumentuma.

És hogyan került sor a Máréfalva történetéről szóló könyv megírására?

Maréfalva történelmét, lelki és szellemi múltjának történetét eddig senki nem dolgozta fel. Tehát hiánypótló munkáról van szó. Megírásának gondolata régóta foglalkoztatott. Több alkalommal is megtapasztaltam, hogy mennyire szükség van rá, mennyire hézagos a faluközösség önismerete. Meg kell írni, helyére kell tenni a dolgokat! – mondtam magamnak.

Mivel nem szokványos, hogy valaki nyugdíjas éveiben kezd nagy lélegzetű művek írásába, érdekelne, hogy mi volt ennek a folyamatnak a mechanizmusa. Már hosszabb ideje tetszett gyűjteni az adatokat, anélkül, hogy remény lett volna közeli publikálásra, s csak most nyílik egymás után lehetőség erre, vagy pedig kívülről jött egy biztatás, annak kilátásba helyezése, hogy ezek meg is fognak jelenni?

Belső indíttatásból született, őseim iránti tisztelet, e földhöz való kötődés késztetett írásra. Tudatosan kutattam, jegyzeteltem, adatközlőkkel beszélgettem. Úgy éreztem, hogy az idő sürget. Koromra való tekintettel is, de azért is, mert a „*nagy idők tanúi*”, az idősebb korosztály eltűnőben van. Megírásához a közvetlen motivációt egy kiemelkedő évforduló, az Erdélyi Római Katolikus Főegyházmegye alapításának 1000 éves évfordulója kínálta. Az előkészülethez tartozott a falu határában végzett ásatási munkálat, melynek során megtaláltuk a középkori templom falainak maradványait. A jelenlegi templom szentélyének falába beépítettük a középkori templomból fennmaradt szentségházat, tabernákulumot. Ez a tárgyi emlék hosszú idő után most került méltó helyére. Épp a holnapi napon kerül sor a templom falán elhelyezett emléktábla felszentelésére. A millennium emlékére készült, templomunk rövid történetét ismerteti. Máréfalva történetéről szóló könyvem 2008-ban jelent meg „*Orcád verítékével...*” címmel. Nem nevezném monográfiának. A méltatások szerint „*tudományos igényességgel, tárgyilagos vizsgálódással készült önismereti könyv*”. Azért adtam a bibliai címet („*Orcád verítékével keresed a kenyered, míg nem visszatérsz a földbe.*”), mert ez egy szigorú táj, az itt élő ember nagy-nagy szorgalommal érheti el, hogy emberhez méltó életet biztosítson önmagának és családjának. A nép vallásossága adott erőt ehhez a kemény életformához, erről vallanak az adatközlők is. A könyv megjelentetéséhez anyagi támogatást a Hargita Megyei Tanács és a Helyi Önkormányzat részéről kaptam. E nélkül kézirat maradt volna.

A székelykapukról szóló könyveinek mi a története?

Korábban említettem, hogy a '70-es években lerajzoltam falunk kapuinak mintázatát. A rajzaim, az anyagom már kész volt régen, de csak az 1989-es politikai váltás után, a Kriza János Néprajzi Társaság pályázatán nyert első díj figyelgette rá a néprajzosokat. A téma is időszerű volt, alig jelent meg írás ebben a témában. A marosvásárhelyi Mentor Kiadó rögtön elfogadta kiadásra, 2000-ben jelent meg *Székelykapuk Máréfalván* címmel. A kiadvány több irányban is jó szolgálatot tett: a tulajdonosok előtt felértékelődött a székelykapu, a turisták érdeklődéssel, a szakemberek haszonnal forgathatják.

Kiseb kiadványaim is jelentek meg: a *Fába rótt oklevelek* (Csíkszereda, 2001) a falunkban található 11 műemlék kaput mutatja be, *Orbán Balázs kapui* (Székelyudvarhely, 2003) a

szekjkefürdői kapusort ismerteti meg. A Székelyudvarhelyre látogató turisták számára egyfajta útikalauz. *Örökségünk: a székelykapu* (Székelyudvarhely, 2003) egy kiadó felkérésére született, szintén azzal a céllal, hogy az idelátogatók ízelítőt kapjanak székelykapu témában.

De nem csak Piroska írt, Piroskáról is született már több írás, elsősorban folyóiratokban, de most egy könyvben is. A közelmúltban jelenhetett meg, s a címe *Lámpások voltunk...* Három pedagógust mutat be, az egyik Piroska. Mondana a könyvről valamit?

A könyv Marosvásárhelyen jelent meg 2009-ben. Szerzője Ozsváth Imola a kolozsvári Babes-Bolyai Tudomány Egyetem magyar nyelv és irodalom – néprajz szakának fiatal végzettje. A könyv doktori dolgozatának résztanulmánya. A tudományos elemzés tárgya: Udvarhely széki pedagógusok a 20. században. Életpályák és élettörténetek. A tanítói pálya választásának motivációja, erre való felkészülés, a pedagógusi életpálya fordulópontjai, a pedagógus életformája és kapcsolatrendszere témakörökben értekeznek a szerző. A szerző ismételt felkérésére vállaltam a beszélgetést, amit hangfelvételen is rögzített.

Ejtsünk szót a CD-ROM-okról is! Az se szokványos, hogy valaki 70 fölött kezdjen el számítógépezni, s készítsen digitális kiadványokat!

2000 után kezdtem érezni, hogy számítógép nélkül nehéz alkotni, írni. Ezért 2002-től elkezdtem tanulni a használatát. A CD-ROM is egyfajta belső készítésre született, nem kért fel senki erre a munkára. A máréfalvi kapuk leltára elkészült *Székelykapuk Máréfalván* című könyvben. A szakirodalom tanulmányozása során tapasztaltam, hogy a nagy néprajzosok (Huszka József, Malonyai Dezső, Viski Károly, Haáz Rezső stb.) a XIX-XX. század fordulóján felsőfokban beszélnek az udvarhelyszéki székelykapukról. Virágzása csúcspontjának ez az időszak tekinthető. Felvetődött bennem a kérdés, mi lehet azokkal a régi szép kapukkal, amelyekről írnak, 100 év múltán mennyi állhat még ezekből. A magyarországi Illyés Közalapítványnál sikerült támogatást nyernem a terepmunkához, ez két évig tartott. Vagy 105 települést jártam be, kerestem a hajdani híres kapukat. Először tulajdonképpen könyvet akartam írni a témáról – s erről még mindig nem tettem le -, de mivel párhuzamosan dolgoztam az „Orcád verítékével...” írásán, így egyelőre csak a CD-ROM született meg *Őseink hagyatéka* címmel. De ha elkészülhetne a könyv, annak mellélete lenne a CD.

Az új CD mennyiben különbözik a korábbi *Őseink hagyatéka* – udvarhelyszéki öreg székelykapuk katasztere 2001-2006-tól?

Na, tévedés ne essék, nem vagyok informatikus. Az összegyűjtött anyagot én vittem ugyan számítógépre, de a programozást, hogy abból egy jól kezelhető ismeretanyag legyen, egy rokon fiatal informatikus készítette el. Ez a munka – hitem szerint – megbízható értékataszter. Néprajzi kutatómunkára ajánlom. A maga nemében egy statikus anyag. A mai fiatalok ennél többet akarnak. Az udvarhelyi Konnerfilm cég vonzóbb anyagként kívánta feldolgozni. Beleegyeztem, hogy multimédiás anyag legyen belőle, a film és hanganyag bevitele élénkebbé tette a CD-t. Nagyobb érdeklődésre tarthat számot. Így született meg az újabb CD. Ez is tartalmazza a törzsanyagot.

Időben mit jelent az „öreg” megjelölés és milyen jellegű kapukat tartalmaz a kataszter?

Leltáromban a legkorábbi kapu 1800-ból való, a legutolsó 1952-ből. Először csak az első világháború végéig akartam felvenni az „őreg” kapukat, de aztán tapasztaltam, hogy a II. világháború idején az ún. „magyar időben” újra reneszánszát élte a székelykapu állítása, így hát ezeket is számba vettem. Összesen 244 kaput örökítettem meg. Mindenikről adatlap, 3-4 fotó készült. Stílusjegyeik alapján regionális besorolásukkal, faragójuk azonosításával is megpróbálkoztam. Többségük kötött, fedeles nagykapu, de van köztük néhány kőlábas kapu és néhány gyalogkapu is. A könyvben (!) szeretném bizonyítani, hogy a székely faluban valóban státusszimbólum volt a székelykapu, a szabad székelyek – lófők és gyalogosok – portája előtt állt.

Akkor ezen a ponton már Piroska tevékenységének nagyvonalakban történt ismertetéséről át is érkezünk beszélgetésünk másik fő témájára, a székelykapukra. Fenti megállapítása igaz lehet az itteni, udvarhelyszéki települések esetében. De ahogy beléptem a Székelyföldre, s próbáltam figyelni a székelykapuk elterjedtségét a Kis-Küküllő völgyétől, azt tapasztaltam, hogy Erdőszentgyörgyig – legalábbis a főút mentén, autóból figyelve – nem láttam ilyeneket, Hármásfalunál kezdtek megjelenni, de még az ezután következő falvakban (Kibéd, Makkfalva, Sóvárad) is főleg faragott gyalogkapukat látni. A szakirodalom úgy írja le, hogy a székelykapu állítása a szabad székelyeknek volt a kiváltsága, tehát jobbágyoknak, más nemzetiségűeknek nem. Bár ez mára megváltozott, de a hagyományok azért nyilván teljesen nem tűnnek el. Tehát mire gondoljunk? Arrafelé nem laktak szabad székelyek? Vagy tájilag is léteztek erős eltérések? Voltak, ahol a státusszimbólum jellege miatt jobban versenyeztek kapuk dolgában az emberek, máshol kevésbé? Vagy függtek ezek a dolgok környezeti tényezőktől (erdő), rendelkezésre álló mesteremberektől?

Ez tényleg egy izgalmas kérdés. Marosszék egy olyan része Székelyföldnek, melynek egyes vidékein (pl. a Nyárad mentén) korábban is voltak, most is vannak kötött székelykapuk, más részein viszont a gyalogkapuk a gyakoribbak. Próbáljuk történetiségében nézni a kérdést! A székelyek katonáskodásra vállalkoztak. A székely társadalom gerincét a főnépek (primorok), a lófők és gyalogosok képezték. Saját – székely – ősjobbágyuk nem volt, legalábbis kezdetben. Később a szegény sorsú székelyek között is feltűnik a jelenség, jobbágyoknak kötik el magukat, hogy ne kelljen katonáskodniuk. Tehát a székely *rendi társadalom* igen sok változáson megy át az idők folyamán. Csíkszéken, Gyergyóban, Háromszéken, Udvarhelyszéken a földrajzi viszonyok is olyanok, hogy nagybirtokrendszer nem alakult ki, ellentétben a Maros mentével, ahol a primor családok, főemberek száma magasabb volt, mint az említett vidékeken. Ezek jobbágyokat tartottak. A fennmaradt *udvarházak* vagy *kúriák* az uradalmak gazdasági központjai voltak, korábban ezek előtt álltak a grandiózus nagykapuk. A keleti végeken viszont az állandó hadi szolgálat, a magas hegyvidék és zord éghajlat sajátos arculatot kölcsönzött az itt élőknek. A maga kis portájával teljes jogú, szabad ember volt – szabad székely. A fa bősége, az erdőbirtokosság is hozzájárulhatott a kapuállítási kedvhez. Az udvarházak nagykapui leszálltak a kisparaszti gazdaságok elé, ez természetesnek tűnik, hiszen azok építői is a népi mesterek voltak. A keleti részen fekvő falvakban megsokasodtak a székelykapus porták. Az is szerepet játszhatott, hogy az egyik vidéknek voltak híres kapufaragói, a másiknak meg idegenből kellett hozni. Bár ez sem lehet döntő érv, hiszen a székely kapufaragókat messze vidékekre is hívták a tehetősebbek. Erre a kérdésre még a nagy néprajzosok sem találtak egyértelmű választ, úgy gondolom, hogy okoskodásunkkal sem jutottunk előbbre ebben a kérdésben.

Igen, mert arányaiban változhattak a dolgok vidékenként, de hogy egyes székelyföldi településeken szinte egyáltalán nincs nagykapu, máshol meg tömegével, ez szöveget üt az

ember fejébe. De ha abból a szempontból közelítem a dolgot, hogy a székelyporta elrendezése egy nagyon logikus rend szerint van, nevezetesen a nagykapuval szemben az „élet” (telek, udvar) végén ott a csűr, ahová a nagykapun behajtó szekér tart, a kiskapu meg a lakóház oldalán áll, akkor ugyanezt a logikát megtalálom a Kis-Küküllő mentén vagy máshol is, de ez ott mégse vezetett fedeles, kötött nagykapuk állításához.

Egy településen belül a telkek alakulása nem függ össze azzal, hogy milyen kapu kerül eléje. A kérdés ilyenszerű felvetése kissé bonyolult. Kós Károly véleményét idézem: „A nagy-, fedeles-, száraz-, kötött vagy székely kapu nem valami székely találmány. Változataival Erdély más vidékein (pl. Bihar, Máramaros), Bákó vidékén s Olténiában is találkozunk, és számos adatunk van arra, hogy a XVII-XVIII. században a Székelyföldön kívül is pl. Kisküküllő, Aranyosszék, a Mezőség, Kis-Szamosmente, Kalotaszeg, s szórványosan Vajdahunyad, Nagyüküllő és Fogaras vidéke nemesi udvarházai előtt is elterjedtek voltak.” Ezt figyelembe véve, talán a székelykapu megnevezés helyett a *kötött nagykapu* volna a megfelelő. Tény az, hogy Erdély nemesi portái elől szinte kizárólag a Székelyföld területére szorultak. Azt a tényt, hogy e kapufajta legszebb példányai miatt őrződtek meg éppen a Székelyföldön, Viski Károly néprajzos három tényezőnek tulajdonítja: a székely nép kiváltságos helyzete, katonai foglalkozás, faragó kedve. Érdeemes megjegyeznünk, hogy a legrégebbi tárgyi emlék a geometriai díszítésű galambbúgos kapu 1673-ból való, a maroszéki mikházi ferences kolostor előtt állt. (Ma a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzik.)

Mielőtt beszélünk a kapuállítás menetéről és a székelykapuk főbb jellegzetességeiről, közbevetőleg hadd kérdezzem már meg, hogy aki ennyire értékeli ezeket a kapukat és Márafván lakik, az sose akart egyet a saját háza elé állíttatni?

De igen. Meg is volt hozzá a faanyag. A '70-es években a férjemmel együtt mindketten iskolaigazgatók voltunk, elfoglalt emberek s a fa 3-4 évet állt, nem megfelelő tárolásban és amikor munkába akartuk venni, a mesterek már túl száraznak találták a faragáshoz. Így bútor készült belőle.

Mikor ideális a faanyag?

A faragással foglalkozó mesterek úgy tartják, hogy a télen vágott fa erősebb, tartósabb, a nyáron vágott fába „a szű hamarabb beléköt”. Fedett, szellős helyen tartott fát fél év után már lehet munkába venni. Ilyenkor már nem hasadozik olyan könnyen, mint nyersen.

És milyen fát? Úgy tudom, errefelé cseretölgyet használnak? Ez a tölgy valamilyen speciális fajtája?

Kapukészítéshez keményfát, tölgyfát használnak. Ezen a vidéken előforduló tölgy a *kocsánytalan tölgy*. A mi vidékünkön cserefaaként emlegetik. A fának a központi részét, a *gestjét* használják. A fa *vesérének* nevezik, ez a tartós, a fiatalabb külső részt, a *szijácsot*, a *fehérjét* teljesen lefaragják, mert ez hamar korhad. Ezért testes rönkökre van szükség a kapulábakhoz.

Akkor azt hiszem, itt az ideje, hogy meghatározzuk, mit neveznek *székelykapunak*? Mely teória a legelfogadottabb az eredetét illetően?

Napjainkban a nagy, kötött, fedeles, többnyire díszített kapuépítmény általánosan használt megnevezése a *székelykapu*. Már szóltam arról, hogy ez a kaputípus ismert volt más

vidékeken is, sőt Európa más területein is. A XIX. század közepétől a magyarság köztudatában „székely kapuként” rögzült. Valószínűleg azzal magyarázható, hogy e kapufajta legszebb példányai a Székelyföldön keletkeztek és őrződtek meg. Eredetére vonatkozóan több teória is ismert. Hosszú lenne ezekről értekezni. Én azt az elméletet fogadom el, hogy az udvarházak kapui tekinthetők a galambbúgos népi kapuk mintáinak. Ezt levéltári anyag - udvarházak leltári feljegyzései alapján - bizonyítja Szabó T. Attila nyelvész professzor. Ilyen levéltári adalék az 1636-ból való udvarhelyszéki siménfalvi udvarház kapujának a leírása, ami bizonyítja, hogy a korábbi kapu megfelel a mai szerkezeti felépítésnek.

Meddig nevezhető a székelykapu székelykapunak? Csak eredeti helyén, eredeti funkciójában? Manapság ugyanis divatba jött, hogy akár más országokban is, ha magyaros jellegű megemlékezést akarunk állítani, akkor erre gyakran a székelykaput választják. Gondoljunk például a lengyelországi Ószandecben székely mesteremberek által faragott és felállított székelykapura!

A nagyvilágban sok helyen állítottak/állítanak székelykaput. Éppen ezért fogadjuk el a székelykapu megnevezés használatát, bárhol is álljon ez a típusú kapu! Legyen székelyföldi márkanév, a Székelyföld szimbóluma! A Székelyföldön vagy székelyföldi mintára állítják elő, készítői székely faragó mesterek. Örülünk annak, hogy ez a kulturális értékünk világhódító útjára indult, sajátos üzenetet hordoz. Szerintem, az lenne a jövő, hogy a térség gazdasági hasznosítására fordíthatnánk. Térségünk imázsának alakításában, mint kulturális tényező kapja meg a helyét! Falvakra lebontva, mint lokális kultúra erősítse az identitástudatot! Máréfalva esetében elmondhatjuk, hogy sikeresebb, ismertebb lett kapui által. Nem skanzen, hanem élővilág a székelykapus utcásor. Ennek sajátos vonzata van a turisták számára. Tehát a jövőképből fontos szerepet tölthet be.

A fából készült székelykapuk történetének különböző fázisai vannak. (Bár az anyag természeténél fogva, elsősorban az utóbbi 200 évből maradtak fenn emlékek.) Korábban Udvarhelyszékeken például szinte csak faragott-festett kapuk voltak. Amennyire tudom, mostanában nem készül új festett kapu, csak faragott, natúr színű, amit valamilyen tartósító anyaggal kezelnek. (Talán ennek a konzerválónak tudható be, hogy egyes helyeken egészen sötétbarnák a kapuk, s a mintázat alig kivehető.) Mi az oka annak, hogy kiment a divatból a festett kapu?

Az Udvarhely vidéki kapuk sajátos jellemzője, hogy teljes felülete faragott és festett. A legkorábbi emlékek is „festett” kapukról szólnak (1636), és nemcsak itt, hanem Csíkban és Háromszékeken is. Kezdetben főleg a piros szín dominált. A XIX. század virágos kapuira a piros mellé a kék, a zöld és fehér szín is felkerült. Természetesen nem ötletszerűen, hanem a kialakult hagyomány szerint.

A II. világháború után készült kapukat még festették, üzletben vásárolt olajfestékekkel. Évtizedek múltán az eredeti szín a legtöbb esetben eltorzult, nem volt tetszetős. Az ipari termékek, a favédő szerek gazdag kínálata felcsillantotta a lehetőséget, hogy a fa természetes színét meg lehet őrizni. Így divatossá vált a natúr színű kapu. Ez csalóka ábránd volt, mert 2-3 év után a kinti természeti viszonyok közepette a lekezelt faanyag megbarnul, újabb kezeléssel mind jobban. A festett kapu hagyománya kezdett feledésbe menni, bár a gyönyörű patinás öreg kapukon felfedezhető volt az eredeti festés nyoma.

2000-ben kezdtük újra festeni eredeti színére a kapukat. Ma újra hódít a hagyományos festett kapu. A mai faragók körében is szükség lenne a nevelőmunkára, hogy hagyományainkhoz hűségesebbek legyenek.

A faragott kapuk díszítése is változott az idők folyamán. Korábban divat volt a kapuoszlopokon további oszlopos mintákat alkalmazni. Ez már teljesen kiment a divatból. Udvarhelyszéken általánossá vált a rendkívül gazdag, főleg virágmintás díszítés, ami stilizált, mind formájában, mind színeiben. (Például az indaszárak pirosak, ezért az egész kapun is gyakran dominál a piros szín.) A kapu milyen részein általában milyen motívumok dominálnak?

Nem ismerjük pontosan, hogy a régi székely kapu időben mikor, milyen hatásra és milyen összetevőkből formálódott, fejlődött ki, hogy felépítési technikája, mintakinncsei az idők folyamán hogyan változtak, típusai miként gazdagodtak. A leírások, a fennmaradt tárgyi emlékek alapján viszont megállapíthatjuk, hogy a korábbi kapuk nem voltak ennyire díszítettek. „Temérdek oszlopokon álló” kapukról szólnak az első híradások, szerkezeti felépítésükben lehettek imponáló építmények. A XVIII-XIX. század fordulóján az oszlopdíszes (egy féldomború mintázat a *zábé* közepén) kapu volt gyakori. Később kerül fel a relief mellé a virágos díszítés, majd elmaradozik az oszlop, csak virágozzák a mives kaput. Az oszlopdíszes kapu Udvarhely vidékének sajátos díszítésű kapuja, ilyenet máshol nem készítenek. Tényleg kiháló félben van. A székely kapuk legtökéletesebb változata. A tehető gazda státusszimbóluma volt, ma is az.

A virágos díszítés nem ötletszerűen jelentkezik a kapukon, hanem helyhez kötött az ornamentika. A díszítést egyfajta tagoltság jellemzi: a kaputükör, a lábazat, a hónalj kötések mintázata. Bár az egész felület faragott, a tagoltságnak köszönhetően mégsem tűnik zsúfoltnak.

A kapu legdíszesebb része a kiskapu feletti térség, a *kaputükör*. A kapu címerének is mondják, az udvarházak kapuin gyakran ide került a családi címer. A paraszti kapukon a teret egy tőből kiinduló dús virágzat tölti ki. Babérkoszorú veszi körbe, alája kerül az iromány: az építető neve, az építés ideje.

A lábazaton 2-3 indasor tör a magasba és egy sajátos minta, a pálmalevélhez hasonló palmetta zárja. Ezt keletről hozott motívumnak tartják.

A hónaljkötésekben törvényszerűen helyezkedik el a naprózsa, a rozetta.

A kötőgerendának is állandó díszítő jegyei vannak: kötéldísz, a hármás levélfüzér, közepen egy applikált minta, a kontyfa rózsa.

A kapuk két legfontosabb virága a rózsa és a tulipán, a ritmikusan hullámzó szárakon (inda) helyezkednek el. A virágok a kompozíciók részei, nem élnek önálló életet.

Talán foglaljuk össze a kapu főbb szerkezeti elemeit!

A kapu egy építménynek tekinthető. A három lábat (*zábé*) a *kötőgerenda* vagy *szemöldökfa* köti össze. Az így nyert kötött szerkezetet tovább erősítik a *hónaljkötések*, amelyek diadalíves kiképzést adnak kiskapunak, a gyalogos bejárónak és a nagykapunak, a fogatos bejárónak. A kiskapu felett térség alakul ki, ez a *kaputükör*. A díszes kapura díszes tető illik, zsindelellyel fedett galambbúgos tető kerül a kapura. Ez a kapu szerkezeti felépítése. A székelykapu szerkezeti jellemzője a diadalíves bejárat, a díszes tető. Más vidékek nagy, fedeles kapuitól ez különbözteti meg. Na, és természetesen a díszítése!

Az előző napokban, amikor a különböző falvakban székelykapukat fényképeztem, gyakran megkérdeztem a tulajdonosokat, hogy mitől függött, hogy mi került a kapura

díszítésként, ők választottak vagy a mester? Elégé ellentmondásos válaszokat kaptam. Egy faragó azt mondta: Amit a vevő kíván! (Igaz, nem volt hivatásos mester.) De volt, aki azt mondta, hogy rábízta a mesterre. Megint más azt mondta, hogy a mesternek különböző sablonjai voltak, abból választott. Mi a tipikus?

Időben el kell határolnunk, hogy régebbi kapukról beszélünk, vagy mostanában készíttettek. A hajdani híres kadicsfalvi kapufaragók a vidék falvaiban sok kaput készítettek. Az, hogy valaki egy jól ismert kapufaragót hívott el, s nem csak a komájával, szomszédjával bütykölt, azt jelentette, hogy megbíztak a faragó ízlésében, nem kellett mondani neki, hogy milyen legyen a kapu. Voltak/vannak mesterek, akik nem akarják mechanikusan másolni a régi kapukat, egyéni akartak alkotni, ezért aztán sokszor giccses elemek is bekerültek a díszítésükbe. A hagyományos stilizált virágmotívumok helyett naturalisztikus ábrázolásokat alkalmaztak. A régi mesterek (Dávid Mózes, Kovács Péter, Kovács Benedek) rendkívül harmonikusan vezették az indasorokat. Nem törekedtek tökéletes szimmetriára. Az összeállított kapura vésővel írták rá a mintát („*írott kapu*”), s ha keskenyebb volt az oszlop, csak két sor inda fért el, ha vastagabb volt, három. Nem alkalmaztak semmilyen sablont, hanem az adott kapu felületéhez igazodva alkottak. Ezért minden kapu egyedi díszítésű. A népművész mesteri munkájának ez az igazi értéke. Napjainkban is általában úgy működik, mint régen, egy olyan mester estében, aki már bizonyított, rábízák a díszítést. Természetesen előfordul, hogy egyéni kívánságoknak is eleget tesz a kapufaragó (Nap, Hold jele, Erdély címere), de az igényes mester olyan kérést nem teljesít, ami a népi kultúrától idegen.

Meg lehet egyáltalán mondani, hogy mi az, ami autentikus? Ez a népi kultúra más ágaiban is állandó vitatéma. Be lehet fagyasztani egy adott korszak állapotára bármelyik művészeti ágat, s azt mondani, hogy csak úgy autentikus, ahogy például a XIX. századi mesterek csinálták? Hiszen a zene területén is állandóan új hatások érik a zenészeket, például városi dallamok, amik közül egyik-másikat idővel befogad a népzene, s ma már népdalnak érzünk, míg másokat kivet magából. Ugyanígy a motívumok, a díszítés területén nem jöhetnek be újdonságok?

Ha végig kíséjük e népművészeti ágazat több évszázados fejlődését, természetesen megfigyelhető a változás. Az időnként felbukkanó mesterek új stílusjegyekkel gazdagították a korábbi díszítést. Ezek alapján idő távlatából is azonosíthatók az öreg kapuk mesterei. Úgy 40-50 évenként és mértéktartóan jelentkeznek az újítások. A hagyományos alapszabályok elfogadottak voltak, de azon belül volt egy bizonyos egyéni mozgásterük, ezzel teremtették meg a saját stílusukat. A virágok közül - tulipán, forgórózsa, gyopár, nárcisz, csillagvirág stb. – a kedvenceiket gyakrabban alkalmazták. A hagyományos díszítés jegyében a virágok kompozíciók részét képezik, nem élnek külön, önálló életet a kapukon. Újítást jelenthet egyes mestereknél, ha eltérnek ettől. A XIX. század derekán alkotó Kovács Péter kapuin egyedi motívumként ún. korona motívum jelentkezik a kapu tükrében. Faragó társai annyira tiszteletben tartották az említett mestert, hogy mesterjegynek tekintették, nem alkalmazták a saját kapuikon. II. Dávid Mózes naturalista cserefa leveleket, cserefa levélkoszorút faragott kapuira. Bár elfogadottan jó mesternek tartották, újítását bírálattal fogadták, idegennek érezték, nem vált általánossá. Természetesen jöhetnek be új motívumok, nem lehet lefagyasztani a népművészetet egy adott állapotba, de a tapasztalat azt mutatja, hogy idő távlatában az egészséges szellem, értékrend kivet a nem odavalót, az egyéni túlzásokat.

Mitől óvakodjanak a mai mesterek? A különböző vidékek jellegzetességeit ne keverjék egymással, tehát egy háromszéki kapu jellemzőit ne használjuk az udvarhelyszéki kapun. A népművészetre jellemző az egészséges mértéktartás, egy adott tárgyra nem akar mindenfélét

rávinni. Gyakori hibája a mai kapufaragóknak a korunkra jellemző mentalitás, hogy „Olyat csinállok, hogy hét nyelven beszél!” „Olyat csinállok, hogy senki másnak ne legyen olyan!”.

Fontosnak tartom, hogy a kapufaragó művészet ne veszítse el az ősi gyakorlat során kialakult állandó, lényeges jegyeit, ne váljon cifrázkodóvá. Kapuvédelmi, kapumentő munkánk célja nemcsak a tárgy mentése, hanem egyfajta üzenet megfogalmazása az építő és az építtető felé: a székelykapukért mindannyian felelősek vagyunk, hiszen „ennyi és ily tipikus formát nem tizedek, de századok gyakorlata szülhet csak”.

Ha már ennél a pontnál tartunk, röviden elmondaná azokat a stílusjegyeket, amelyek alapján a különböző székely székek kapuit az átlagember könnyen megkülönböztetheti?

Bár, általános formájában valamennyi kötött kapu hasonlóságot mutat, egyes építési sajátosságokban mégis különböznek egymástól. Az eltéréseket a kötött kapu járulékos tartozékainak nevezhetjük: a különféle kimetszések, a kötések illesztésének módja, a kiskapu feletti térség, az ablaknyílás díszítése, a kapu mérete, arányainak változatossága, a körívek megformálása, nyílóinak alakítása és főleg a díszítési módozatok milyensége. Ezek különbözősége teremti meg a Székelyföld tájegységeire – Gyergyó, Csík, Háromszék, Udvarhelyszék vidékére jellemző kapukat. Neves néprajzosok különféle szempontok alapján próbálták osztályozni, rendszerbe foglalni. Ha mérete, arányai alapján nézzük, a háromszéki kapuk karcsúak, magasba törők, impozánsak, az udvarhelyiek szélesebbek, zömökebbek, Csíkban a két típus keveredik. A kiskapu feletti térség kiképzése is különbözőséget mutat. Háromszéken nyitott ablakok, Udvarhely vidékén töltött, berakott faragott felület, Csíkban kifűrészelt deszkamintázat díszíti az ablaknyílást. Csíkban, Háromszéken gyakori a két lyuksoros galambdúc, ezt tartó oszlopok, konzolok támasztják alá. Ez utóbbiaknál a faragás, a mintázat visszafogottabb, mint Udvarhelyszéken.

A háromszéki kapuk gyönyörűek, szerkezeti szempontból a legtökéletesebbek. Az udvarhelyszékiek viszont a díszítés szempontjából a legszebbek.

Mikor az ember a Székelyföldön utazik, még ha egyébként komolyabban is érdeklődik a téma iránt, az adott faluban rendelkezésre álló idő alatt nemigen van ideje elmélyedni a kapuk elemzésében, a legjobb minőségű munkákat megkeresni. Helyenként, például Máréfalván, a kapuk óriási mennyisége is zavarba ejtő. Tapasztalatom szerint az átlagos utazó ott áll meg fényképezni, ahol vagy egy épp most elkészült kapu friss anyaga vonzza a tekintetét, vagy egy korábbi kaput a közelmúltban újrafestettek. Tud-e valami gyakorlati tanácsot adni arra vonatkozóan, milyen falvakban, mely kapukat érdemes keresnie az utazónak vagy a téma iránt mélyebben érdeklődőnek?

Tanácsadás kapunézésre nem könnyű dolog. Az átlagos turista számára talán elegendő látványt nyújt a hagyományos falusi utcakép, ahol sűrűn sorjáznak a faragott, festett nagykapuk, a mellettük húzódó deszka s léckerítések, a fából készült hatalmas csűrök, s a még itt-ott fellelhető kékre meszelt, boronás falú házak. Általában sokan hiányolják, hogy a kapukat nem kezelik, úgy tűnik számukra, hogy elhanyagolt állapotban vannak (skanzenre gondolnak, ahol minden a legnagyobb rendben van!). Elfelejtik, hogy ez „élővilág”, a falu, az utca, az ember mindennapi világát magukon viselik ezek a tárgyak, „élő örökségnek”, egyfajta Szabadtéri Kapumúzeumnak tekinthető ez az utcakép.

A téma iránt mélyebben érdeklődőknek ajánlom megkeresni a falu legöregebb kapuit. Máréfalván információs tábla, térkép segíti az idelátogatót, hogy megtalálja ezeket a kapukat. Csakis a patinás öreg kapuk láttán tapasztaljuk meg, hogy a galambbúgos székelykapuk egy hajdani kultúrának, népi műveltségnek máig élő tárgyi és szellemi értékeit képviselik. Ezek

után, a látogató maga értékelheti az új kapukat, a fejlődés irányát, a jövő századok székelykapuját.

Máréfalva, 2009. július 17.